

İLKÖĞRETİM 1-5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN TÜR VE TEMA AÇISINDAN İNCELENMESİ

Muamber YILMAZ

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Bilim
Dalı, muammeryilmaz66@gmail.com

Canan KORKMAZ

Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı
Mezunu, canankocabiyik_gazi@hotmail.com

Makale Gönderme Tarihi: 08.04.2016 Makale Kabul Tarihi: 13.10.2016

Özet

Araştırmanın amacı 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tür ve tema açısından incelemektir. Araştırma 2012-2013 yılları arasında yapılmış olup betimsel nitelikli bir çalışmadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen 1-5. sınıf tüm Türkçe Ders kitapları, örneklemini ise yansız atama yoluyla 11 yayınevine ait 15 Türkçe ders kitabı içerisinden seçilen 492 metin oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına alınan yayınevlerinin isimleri şifrelendirilmiştir. Verilerin elde edilmesinde metin türü ölçütü ve tema ölçütü kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde ve aritmetik ortalamadan yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; 15 ders kitabında bulunan metinlerin 131'i bilgilendirici, 213'ü öyküleyici ve 148'inin şiir türünde olduğu ve 15 farklı temaya yer verildiği tespit edilmiştir. 1. sınıf E, O ve L yayınevindeki tüm temalarda, 2. sınıf V yayınevine ait 2 temada, 3. sınıf E yayınevine ait 5 temada, 3. sınıf K yayınevine ait 3 temada, 4. sınıf M yayınevine ait 2 temada ve 5. sınıf E yayınevine ait 2 temada bilgilendirici metine, 5. sınıf E yayınevine ait 3 temada, V yayınevine ait 1 temada ve R yayınevine ait 2 temada öyküleyici metine yer verilmediği belirlenmiştir. 15 Türkçe ders kitabının zorunlu ve seçmeli temalara uygun olarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Metin, tür, tema, 1-5. sınıf Türkçe ders kitabı, ölçüt.

EXAMINATION OF THE TEXTS OF TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF GENRE AND THEMA AT PRIMARY SCHOOL AT 1-5 GRADE

Abstract

The aim of the study 1-5. class text in Turkish textbooks is to examine in terms of genre and thema. Research was carried out between 2012-2013, it is descriptive of a qualified work. In research were used content analysis of qualitative research methods. The population of the research is builded all 1-5. class Turkish textbooks adopted by the Board of Education, the sample15 of 11 publishing houses in Turkish textbooks selected by randomly assigning 492 forms of text. The names of the publishers in the research grabbing is encrypted. In obtaining the datas text type and thema criterions are used. In conclusion it

was determined 15 textbooks in 131 informative texts, 213 in the narrative and the poetry of 148 and place given that 15 different themes. In 1st class M, O and all the themes of the publishing house L, 2. publishing house belonging to the class V 2 theme, 3. publishing house belonging to the class E 5 theme, 3. publishing house belonging to the class K 3 theme, 4. M publishing house belonging to the class 2 theme and 5. publishing house belonging to class E 2 theme informative text is not given text, 5. 3 The theme of class E Publishing House, one of the themes of Van publishing house publishing house and R 2 theme narrative is determined not given text. 15 Turkish textbooks of compulsory and elective theme has been prepared in accordance with the conclusions reached.

Key words: Text, gendre, thema, 1-5. class text in Turkish textbooks, criterion.

Giriş

Eğitim, bireyde istenilen davranış değişikliğini gerçekleştirme sürecidir. Şişman'a göre (2006: 6) eğitim, yeni yetişen kuşakların, toplumsal yaşama hazırlanırken gerekli bilgiyi, beceriyi ve kişiliği kazanmalarını sağlarken toplumun kurallarını nesillere aktarmakta ve çocukların olgunlaşmasını ve özgürleşmesini sağlamaktadır. Eğitimde istenilen yönde davranış değişikliğinin sebebi, toplumsal değerleri bilen, toplumla uyumlu, kendi kültürünün devamını sağlayabilecek bireyler yetiştirmektir. Öğretmenin öğrenciye istenilen davranışları kazandırmasında ise ders kitaplarında yer alan metinlerin ayrı bir önemi vardır. Ders kitapları, hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Ders kitaplarının, öğretim programının hedef ve ilkelerine göre uygun biçimde hazırlanmış olması kazandırılacak davranışlar açısından oldukça önemlidir. Eğitim-öğretimde birçok materyal yer alsa da, ders kitapları eğitim-öğretimdeki en önemli kaynaklardır. Bu yönüyle eğitim-öğretimde kazanımların gerçekleştirilmesinde en büyük görev ders kitaplarına düşmektedir.

Ders kitaplarının büyük çoğunluğu metinler veya okuma parçalarından oluşmaktadır. Bu anlamda çocuğun zihin ve sosyal gelişimine uygun hazırlanmış metinler veya metin türleri önemlidir (Mert, 2012: 75). Ülkemizde 2005 öğretim programına göre hazırlanan 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında olması gereken tema sayısı sekiz olarak belirlenmiş olup bu temaların dört tanesi zorunlu dört tanesi seçmeli olarak tespit edilmiştir. Zorunlu temalar: Atatürk, değerlerimiz, sağlık ve çevre, birey ve toplum. Seçmeli temalar ise; hayal gücü, doğal afetler, güzel ülkem Türkiye'm, kurumlar ve sosyal örgütler, güzel sanatlar, eğitsel ve sosyal etkinlikler, yenilikler ve gelişmeler, oyun ve spor, üretim tüketim ve verimlilik, dünyamız ve uzay. Her temada üç farklı türden; öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir olmak üzere beş metin işlenmesi ve bu metinlerden dördü ders kitabında, birisi de dinleme metni olarak öğretmen kılavuzunda yer alması gerektiği ifade edilmektedir (MEB, 2005:180).

Türkçe dersi diğer bütün derslerle bağlantılıdır. Bu derste öğrenci okuma, anlama, konuşma, yazma, dinleme gibi becerileri kazanmışsa diğer derslerde de başarılı olacaktır. Türkçede en önemli ve yaygın olan materyal ders kitabıdır. Bu

nedenle kitapların her açıdan nitelikli olması gerekmektedir (Kaya, 2005: 1). Özellikle Türkçe ders kitaplarındaki metinler niteliksel ölçütler açısından uygun olmalıdır

Metin, bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan anlamlı yapıya denir (TDK, 1994:524). Bir başka tanıma göre metin, bir ya da birden fazla kişi tarafından sözlü veya yazılı olarak ifade edilen dil dizgesi bütünüdür (Doğan, 2000; akt. Onan,2012). Erkul'a göre ise (2007: 96) metin, cümlelerden oluşmayıp, onlarla şifrelendirilen, yoğun, karmaşık bir anlam ünitesidir. Ünalın'a göre (2001: 49) metin seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlar şunlardır:

1. Metinler konu bakımından ilgi çekici olmalıdır.
2. Metindeki tema ve fikirler öğrenci seviyesine uygun olmalıdır.
3. Metindeki kelimeler o yaş grubu çocukların kelime dağarcıklarına uygun olmalıdır.
4. Metinler kısa olmalıdır.
5. Öğrenci seviyesine uygun resimler seçilmelidir.

1-5. sınıflar Türkçe öğretim programında metin tür açısından öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türü olarak belirlenmiştir. Her metinde öğrenciye verilecek temalar olmalıdır. Tema, metnin okuyucu üzerinde bıraktığı duygusal izlenimdir (Yakıcı vd., 2005: 50). Diğer bir tanıma göre tema, bir sanat eserinin merkezinde yer alan temel duygu ve düşünce, hikâyenin konusu altında yatan anlam veya mesajdır (Akyol, 2008:155). 2005 (1-5. sınıf) öğretim programında metinlerin seçiminde tematik yaklaşımı esas almıştır. Metinler; okuma, dinleme, dil bilgisi çalışmalarında kullanılmasının yanı sıra içeriği ile bireylere değer aktarımında etkili olmaktadır. İçerik; bir şeyin içinde bulunan öğelerin bütünü, muhteva, bir anlatımda verilmek istenen öz; düşünce ve duygu bütünü demektir (TDK, 1994: 379). İçerik öğrencinin beklentilerine, amaçlarına uygun ise öğrencinin ilgisi ve etkin katılımı artacak ve öğrenme düzeyi yükselecektir (Tan, 2007: 39). Konular ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde şu sonuçlara rastlanmıştır:

Çeçen ve Çiftçi (2007), yaptıkları araştırmada ilköğretim 6. sınıf Türkçe Ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmişlerdir. Araştırma sonucunda sınıflar düzeyinde metin türlerinin belirlenmesi ve her türe mümkün olduğunca eşit oranda yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Zorbaz (2007) yaptığı araştırmada ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime ve cümle uzunluklarının sınıflara göre değişimi ve metinlerin okunabilirlik düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda ders kitaplarına alınan masalların kelime ve cümle uzunluklarının, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre düzenli bir artış göstermediği, cümle uzunluğu ve okunabilirlik açısından metinlerde altıncı sınıfa geçişte bir değişiklik olduğu, bunun dışında sınıflara göre belirli bir değişimin olmadığını ifade etmiştir. Kolaç'ın (2003) yaptığı çalışmada ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının fiziksel özelliklerine ilişkin olumlu, içeriğine, alıştırma ve değerlendirme özelliklerine

ilişkin ise kısmen olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Solak ve Yaylı (2009) yaptıkları araştırmada Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında gerekli özenin gösterilmediği, türlerin dengeli dağıtılmadığı, önemli türlere kitaplarda yer verilmediği, öğrenci seviyesinin göz ardı edildiği, gerçek hayatın kitaplara aktarılmadığı, metinlerin çok uzun olduğu ve metinler arası okumaya önem verilmediği, türlerin dağılımının kitaplarda farklılık oluşturduğu, kitapları okuyan öğrenciler arasında farklı türlerle karşılaşmaları açısından dengesizliğe neden olduğu, kitaplara alınan bazı metinlerde öğrenci seviyesine uygunluğun göz ardı edildiği ve Türkçe kitaplarında çok uzun metinlere yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Şen (2008) 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin hangi değerleri ilettiğini belirlemek için yaptığı araştırmada; MEB, Özgün Matbaacılık, A Yayınları, Koza Yayın Dağıtım, Evrensel İletişim Yayınları'na ait Türkçe ders kitabındaki bütün metinler incelenmiştir. Araştırma sonucunda; ders kitaplarında yer alan metinlerin belirlenen değerleri iletmeye yetersiz olduğu tespit edilmiş, ders kitaplarındaki metinlerin en çok sevgi, duyarlılık ve vatanseverlik değerlerini, en az misafirperverlik, aile birliğine önem verme ve barış değerlerini ilettiği sonucuna varılmıştır.

Yukarıdaki araştırma sonuçları incelendiğinde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde yetersizliklerin olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmada 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler tür ve tema açısından incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tür ve tema açısından incelemektir. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. 2005 yılı Türkçe öğretim programlarına göre 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alması zorunlu metin türlerinin dağılımı nasıldır?
2. 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türlerinin kitaplarındaki kullanım sıklığı nedir?
3. 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temaların ders kitaplarındaki dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden, doküman analizi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 153). Araştırma betimsel bir nitelik taşımaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2012-2013 yılları arasında Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen 1-5. sınıf tüm Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, 1-5. sınıf Türkçe ders kitapları içerisinde seçilen 15 yayınevine ait 492 metin oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler Türkçe ders kitabındaki metinlerden elde edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen Türkçe ders kitaplarına ait 15 yayınevinin isimleri şifrelendirilmiştir. Yayınevleri aşağıdaki şekilde şifrelendirilmiştir:

1. sınıflarda: E, O ve L,
2. sınıflarda: E, V ve D,
3. sınıflarda: E, T ve K,
4. sınıflarda: E, A ve M,
5. sınıflarda: E, V ve R.

Araştırmada veri toplamada metin türü ölçütü, tema ölçütü kullanılmıştır. Tüm ölçüklerin oluşturulması aşamasında Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Türkçe eğitimi alanında çalışma yapan öğretim üyelerinden 5 uzman kişinin görüşü alınmıştır.

Metin türü ölçütü; “Her bir temada bir öyküleyici metin, bir bilgilendirici metin, bir şiir, bir de bu türlerden herhangi birinden olmak üzere (dinleme metni dâhil) 4 metin bulunmalıdır.” ifadesinden hareketle oluşturulmuştur.

Tema ölçütü; MEB 2005 programı ve uzman görüşleri dikkate alınarak hazırlanmış, uygun, kısmen uygun ve uygun değil olmak üzere 3'lü derecelendirmeli olarak oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe öğretim programında her temada bir bilgilendirici, bir öyküleyici, bir şiir ve bir de bu üç türün herhangi birinden olmak üzere toplam 4 metin bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Bu ölçüt dikkate alınarak 11 yayınevinden 15 ders kitabında bulunan 492 metin tür açısından incelenmiş, her ders kitabındaki metin türlerinin frekansları hesaplanmıştır. Ders kitaplarında yer alan zorunlu ve seçmeli temalar, programda belirtilen ölçüte uygunluk düzeyleri açısından incelenmiştir. Verilerin analizinde istatistiksel işlemlerden frekans kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular tablo hâlinde gösterilmiştir.

Birinci ve İkinci Alt Probleme Dayalı Bulgular Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitapları İle İlgili Bulgular

Açıklama: İlköğretim birinci kademe birinci sınıf Türkçe ders kitaplarının ilk dört teması ilk okuma-yazmayla ilgili olduğu için araştırmada bu temalara yer verilmemiştir.

Tablo 1: 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Temalara Göre Dağılımının Frekans Değerleri

Sınıf Düzeyi		1. SINIF		
Yayınevi		O	L	E
Metin Sayısı		16	20	16
Metin Türü	Tema	f	f	f
Bilgilendirici	Hayal Gücü	-	1	0
Öyküleyici		-	2	2
Şiir		-	2	2
Bilgilendirici	Eğitsel ve Sosyal	-	-	0
Öyküleyici	Etkinlikler	-	-	3
Şiir		-	-	1
Bilgilendirici	Değerlerimiz	0	-	0
Öyküleyici		2	-	2
Şiir		2	-	2
Bilgilendirici	Oyun ve Spor	0	2	0
Öyküleyici		3	2	3
Şiir		1	1	1
Bilgilendirici	Doğal Afetler	0	-	-
Öyküleyici		3	-	-
Şiir		1	-	-
Bilgilendirici	Sağlık ve Çevre	0	-	-
Öyküleyici		3	-	-
Şiir		1	-	-
Bilgilendirici	Üretim, Tüketim ve	-	1	-
Öyküleyici	Verimlilik	-	3	-
Şiir		-	1	-
Bilgilendirici	Dünyamız ve Uzay	-	1	-
Öyküleyici		-	2	-
Şiir		-	2	-

Tablo 1'e göre E ve O yayınevlerinde her temada bir tane yer alması gereken bilgilendirici metin türüne hiçbir temada yer verilmemiştir. Bunun yanında ilköğretim birinci kademe birinci sınıf Türkçe ders kitaplarının ilk dört temasına yer verilmediği için sadece dört tema ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Tabloda bu bulgulara baktığımızda ise; üç yayınevinde de zorunlu ve seçmeli temalar dışına çıkmadığını görülmektedir. Ayrıca E ve O yayınevlerinde her temada olması gerektiği gibi 4'er metinden toplamda 16 metne yer verilirken, L yayınevinde yer alan temalarda ise, istenen ölçüde uyulmamış ve fazladan bir metne daha verilmmiştir. Böylece 1. sınıf L yayınevinde toplam 20 metin yer almaktadır.

İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitapları İle İlgili Bulgular

Tablo 2: 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Temalara Göre Dağılımının Frekans Değerleri

İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi

Sınıf Düzeyi		2. SINIF		
Yayınevi		D	V	E
Metin Sayısı		40	40	32
Metin Türü	Tema	f	f	f
Bilgilendirici	Birey ve Toplum	1	2	1
Öyküleyici		2	2	2
Şiir		2	1	1
Bilgilendirici	Atatürk	2	2	1
Öyküleyici		2	2	1
Şiir		1	1	2
Bilgilendirici	Üretim, Tüketim ve	2	1	1
Öyküleyici	Verimlilik	2	3	2
Şiir		1	1	1
Bilgilendirici	Sağlık ve Çevre	1	0	1
Öyküleyici		2	3	2
Şiir		2	2	1
Bilgilendirici	Hayal Gücü ve	1	1	2
Öyküleyici	Gizemler	2	2	1
Şiir		2	2	1
Bilgilendirici	Oyun ve Spor	2	1	1
Öyküleyici		2	2	2
Şiir		1	2	1
Bilgilendirici	Değerlerimiz	2	0	1
Öyküleyici		2	3	2
Şiir		1	2	1
Bilgilendirici	Eğitsel ve Sosyal	-	2	1
Öyküleyici	Etkinlikler	-	2	2
Şiir		-	1	1
Bilgilendirici	Dünyamız ve Uzay	1	-	-
Öyküleyici		2	-	-
Şiir		2	-	-

Tablo 2'ye göre E yayınevinde her temada olması gerektiği gibi 4'er metinden toplamda 32 metne yer verilirken, V ve D yayınevlerinde yer alan temalarda ise, istenen ölçüte uyulmamış ve fazladan bir metne daha ver verilmiştir. Böylece 2. sınıf V ve D yayınevinde toplam 40 metin yer almaktadır. Ayrıca tabloya baktığımızda tabloda verilen üç yayınevinde de olması gereken zorunlu temalar dışına çıkmamış. Seçmeli temalarda ise E ve V yayınevlerinde Hayal Gücü ve Gizemler, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Üretim-Tüketim ve Verimlilik, Oyun ve Spor kullanılırken, D yayınlarında Hayal Gücü ve Gizemler, Üretim-Tüketim ve Verimlilik, Dünyamız ve Uzay, Oyun ve Spor temaları kullanılmıştır.

Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitapları İle İlgili Bulgular

Tablo 3: 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Temalara Göre Dağılımının Frekans Değerleri

Sınıf Düzeyi		3. SINIF		
Yayınevi		T	K	E
Metin Sayısı		40	40	32
Metin Türü	Tema	f	f	f
Bilgilendirici	Birey ve Toplum	1	0	0
Öyküleyici		3	4	3
Şiir		1	1	1
Bilgilendirici	Atatürk	3	1	1
Öyküleyici		1	3	2
Şiir		1	1	1
Bilgilendirici	Dünyamız ve Uzay	1	2	0
Öyküleyici		2	1	3
Şiir		2	2	1
Bilgilendirici	Sağlık ve Çevre	2	1	2
Öyküleyici		1	3	1
Şiir		2	1	1
Bilgilendirici	Üretim, Tüketim ve	2	0	0
Öyküleyici	Verimlilik	2	3	3
Şiir		1	2	1
Bilgilendirici	Hayal Gücü ve	1	0	0
Öyküleyici	Gizemler	2	4	3
Şiir		2	1	1
Bilgilendirici	Değerlerimiz	2	1	0
Öyküleyici		2	2	2
Şiir		1	2	2
Bilgilendirici	Oyun ve Spor	1	1	1
Öyküleyici	Birey ve Toplum	2	2	2
Şiir		2	2	1

Tablo 3 incelendiğinde E yayınevinde her temada olması gerektiği gibi 4'er metinden toplamda 32 metine yer verilirken, K ve T yayınevlerinde yer alan temalarda ise, istenen ölçüte uyulmamış ve fazladan bir metine daha verildiği görülmektedir. Böylece 3. sınıf K ve T yayınevinde toplam 40 metin yer almaktadır. Ayrıca tabloya baktığımızda tabloda verilen üç yayınevinde de olması gereken zorunlu ve seçmeli temalar dışına çıkılmamıştır.

Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitapları İle İlgili Bulgular

Tablo 4: 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Temalara Göre Dağılımının Frekans Değerleri

Sınıf Düzeyi		4. SINIF		
Yayınevi		M	A	E
Metin Sayısı		40	40	32
Metin Türü	Tema	f	f	f
Bilgilendirici	Birey ve Toplum	0	1	1
Öyküleyici		4	2	2
Şiir		1	2	1
Bilgilendirici	Atatürk	2	2	2
Öyküleyici		2	1	1
Şiir		1	2	1
Bilgilendirici	Sağlık ve Çevre	0	1	2
Öyküleyici		3	3	1
Şiir		2	1	1
Bilgilendirici	Üretim, Tüketim ve	-	2	1
Öyküleyici	Verimlilik	-	2	2
Şiir		-	1	1
Bilgilendirici	Yenilikler ve	-	1	2
Öyküleyici	Gelişmeler	-	3	1
Şiir		-	1	1
Bilgilendirici	Güzel Sanatlar	-	-	1
Öyküleyici		-	-	2
Şiir		-	-	1
Bilgilendirici	Değerlerimiz	1	1	1
Öyküleyici		2	2	2
Şiir		2	2	1
Bilgilendirici	Güzel Ülkem Türkiye	1	2	1
Öyküleyici		2	2	1
Şiir		2	1	2
Bilgilendirici	Hayal Gücü	2	1	-
Öyküleyici		1	2	-
Şiir		2	2	-
Bilgilendirici	Doğal Afetler	2	-	-
Öyküleyici		2	-	-
Şiir		1	-	-
Bilgilendirici	Eğitsel ve Sosyal	2	-	-
Öyküleyici	Etkinlikler	2	-	-
Şiir		1	-	-

Tablo 4'e göre E yayınevinde her temada olması gerektiği gibi 4'er metinden toplamda 32 metne yer verilirken, A ve M yayınevlerinde yer alan

temalarda ise, istenen ölçüde uyulmamış ve fazladan bir metine daha ver verilmiştir. Böylece 4. sınıf A ve M yayınevinde toplam 40 metin yer almaktadır. Ayrıca tabloya baktığımızda tabloda verilen üç yayınevinde de olması gereken zorunlu ve seçmeli temalar dışına çıkılmamıştır.

Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitapları İle İlgili Bulgular

Tablo 5: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Temalara Göre Dağılımının Frekans Değerleri

Sınıf Düzeyi		5. SINIF		
Yayınevi		R	V	E
Metin Sayısı		40	40	32
Metin Türü	Tema	f	f	f
Bilgilendirici	Birey ve Toplum	1	1	0
Öyküleyici		2	3	3
Şiir		1	1	1
Bilgilendirici	Atatürk	1	2	3
Öyküleyici		2	1	0
Şiir		1	2	1
Bilgilendirici	Sağlık ve Çevre	2	3	1
Öyküleyici		1	1	1
Şiir		1	1	2
Bilgilendirici	Yenilikler ve	2	2	2
Öyküleyici	Gelişmeler	1	1	1
Şiir		1	2	1
Bilgilendirici	Güzel Sanatlar	3	2	3
Öyküleyici		0	2	0
Şiir		1	1	1
Bilgilendirici	Değerlerimiz	2	1	2
Öyküleyici		1	3	0
Şiir		1	1	2
Bilgilendirici	Doğal Afetler	-	-	1
Öyküleyici		-	-	2
Şiir		-	-	1
Bilgilendirici	Oyun ve Spor	-	-	0
Öyküleyici		-	-	2
Şiir		-	-	2
Bilgilendirici	Dünyamız ve Uzay	-	1	-
Öyküleyici		-	2	-
Şiir		-	2	-
Bilgilendirici	Güzel Ülkem Türkiye	3	3	-
Öyküleyici		0	0	-
Şiir		1	2	-
Bilgilendirici	Kurumlar ve Sosyal	1	-	-
Öyküleyici	Örgütler	2	-	-

İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi

Şiir	1	-	-
------	---	---	---

Tablo 5 incelendiğinde E ve R yayınevinde her temada olması gerektiği gibi 4'er metinden toplamda 32 metine yer verilirken, V yayınevinde yer alan temalarda ise, istenen ölçüde uyulmamış ve fazladan bir metne daha verildiği görülmektedir. Böylece 4. sınıf V yayınevinde toplam 40 metin yer almıştır. Ayrıca tabloya baktığımızda tabloda verilen üç yayınevinde de olması gereken zorunlu ve seçmeli temalar dışına çıkmamıştır.

Üçüncü Alt Probleme Dayalı Bulgular:

Tablo 6: Metinlerin Zorunlu ve Seçmeli Temalara Uygunluk Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Yayınevi	Zorunlu Temalar			Seçmeli Temalar		
		Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun
1	E	X			X		
	L	X			X		
	O	X			X		
2	E	X			X		
	V	X			X		
	D	X			X		
3	E	X			X		
	T	X			X		
	K	X			X		
4	E	X			X		
	A	X			X		
	M	X			X		
5	E	X			X		
	V	X			X		
	R	X			X		

Zorunlu temalar; Atatürk, Değerlerimiz, Sağlık ve Çevre, Birey ve Toplumdur.

Seçmeli temalar; Oyun ve Spor, Üretim-Tüketim ve Verimlilik, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Güzel Ülkem Türkiye, Doğal Afetler, Dünyamız ve Uzay, Bilim ve Teknoloji, Hayal Gücü ve Gizem, Güzel Sanatlar, Yenilikler ve Gelişmeler temalarıdır.

Tablo 6'ya göre birinci sınıfta E, L ve O; ikinci sınıfta E, V ve D; üçüncü sınıfta E, D ve K; dördüncü sınıfta E, A ve M; beşinci sınıfta E, V ve R yayınevine ait Türkçe ders kitaplarının zorunlu ve seçmeli temalara uygun olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgulardan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Birinci ve İkinci Alt Problemlerle İlgili Sonuçlar

Araştırmanın birinci ve ikinci alt problemiyle ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlarla ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

1. İlköğretim 1. sınıf E ve O yayınlarına ait Türkçe ders kitaplarındaki temalarda öyküleyici ve şiir türünde metin bulunurken, bilgilendirici türde metin bulunmamaktadır. L yayınlarına ait Türkçe ders kitabındaki temalarda ise bütün türlerden metinler bulunmaktadır. Bu sebeple 1. sınıf L yayınevinin diğer iki yayınevine göre istenen ölçüde daha uygun ve tür açısından daha zengin olduğu görülmektedir.

2. İlköğretim 2. sınıf V yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki “Değerlerimiz, Sağlık ve Çevre” temalarında öyküleyici ve şiir türünde metin bulunurken, bilgilendirici türde metin bulunmamaktadır. E ve D yayınlarına ait Türkçe ders kitabındaki temalarda ise bütün türlerden metinler bulunmaktadır. Bu sebeple 2. sınıf E ve D yayınevinin diğer yayınevine göre istenen ölçüde daha uygun olduğu söylenebilir.

3. İlköğretim 3. sınıf E yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki bütün temalarda ve K yayınevine ait “Birey ve Toplum, Üretim, Tüketim ve Verimlilik”, “Hayal Gücü ve Gizemler” temalarında öyküleyici ve şiir türünde metin bulunurken, bilgilendirici metin bulunmamaktadır. T yayınlarına ait Türkçe ders kitabındaki temalarda ise bütün türlerden metinler bulunmaktadır. Bu sebeple 3. sınıf T yayınevinin diğer iki yayınevine göre istenen ölçüde daha uygun ve tür açısından daha zengin olduğu görülmektedir.

4. İlköğretim 4. sınıf M yayınevine ait Türkçe ders kitabındaki “Birey ve Toplum, Sağlık ve Çevre” temalarında öyküleyici ve şiir türünde metin bulunurken, bilgilendirici metin bulunmamaktadır. A ve E yayınlarına ait Türkçe ders kitaplarındaki temalarda ise bütün türlerden metinler bulunmaktadır. Bu sebeple 4. sınıf A ve E yayınevinin diğer yayınevine göre istenen ölçüde daha uygun olduğu söylenebilir.

5. İlköğretim 5. sınıf E yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki bütün temalarda bilgilendirici metin, V yayınevine ait “Güzel Ülkem Türkiye” temasında ve R yayınevine ait “Güzel Ülkem Türkiye ve Güzel Sanatlar” temalarında öyküleyici türde metin bulunmamaktadır. Bu 5. sınıfa ait incelenen ders kitaplarının tekrar gözden geçirilip, olması gerektiği gibi düzenlemesi gerekmektedir.

6. 1. sınıflara ait yayınevlerinde yer alan toplam 52 metinden 5'i bilgilendirici, 30'u öyküleyici, 17'si şiir türündedir. 2. sınıflara ait yayınevlerinde yer alan 112 metinden 30'u bilgilendirici, 49'u öyküleyici, 33'ü şiir türündedir. 3. sınıflara ait yayınevlerinde yer alan 112 metinden 23'ü bilgilendirici, 56'sı öyküleyici, 33'ü şiir türündedir. 4. sınıflara ait yayınevlerinde yer alan toplam 112 metinden 32'si bilgilendirici, 47'si öyküleyici, 33'ü şiir türündedir. 5. sınıflarda ait

yayınevlerinde yer alan toplam 104 metinden 42'si bilgilendirici, 31'i öyküleyici, 31'i şiir türündedir. 1-5. sınıflara ait 15 yayınevindeki toplam 492 metinden 131'i bilgilendirici, 213'ü öyküleyici türde ve 148'i şiir türündedir.

7. Birinci sınıf ders kitabında diğer metin türlerine göre sayıca daha az olan bilgilendirici metinlerin 2, 3, 4 ve 5. sınıflarda sayısının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç Kolaç'ın (2009) yaptığı araştırmadan elde ettiği sonuçla benzerlik göstermektedir.

8. Yapılan araştırma metin türlerinin dengeli dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Solak ve Yaylı (2009) da yaptıkları araştırma sonucunda yayınevlerinin metin türlerinin dağılımında yeterince titiz davranmadıkları sonucuna ulaşılmışlardır. Bu yönüyle her iki araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Türlerin dağılımının kitaplarda farklılık oluşturması kitapları okuyan öğrenciler arasında farklı türlerle karşılaşmaları açısından dengesizlik oluşturmaktadır. Amaç kitaplara çok farklı sayıda tür koymak değil belli bir türü öğrencilere en iyi şekilde öğretmek olmalıdır (Solak ve Yaylı, 2009: 451). Ayrıca Çeçen ve Çiftçi'ye (2007: 46) göre bütün öğrencilerin aynı türlerle ve bütün türlerle tanışması bakımından sınıflar düzeyinde türler belirlenmelidir. Baş (2003) ise yaptığı araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı ile özel bir yayınevince hazırlanmış 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri tür yönüyle incelenmiştir. Araştırmada; her iki ders kitabında da kurgusal, yazınsal türler yeterli sayıda bulunurken, bilgi veren yazınsal türlere yeteri kadar yer verilmediği, MEB ve özel yayın evince hazırlanan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin türlerinin, 6. sınıf öğrencisinin bilişsel ve sosyal gelişim seviyesine uygun olduğu ve ders kitaplarının tür çeşitliliği açısından bir fark göstermediği sonucuna varılmıştır.

Üçüncü Alt Problemlerle İlgili Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlarla ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Araştırmaya konu olan yayınevlerine ait 1-5. sınıf ders kitaplarının 2005 yılı Türkçe öğretim programında Türkçe ders kitaplarında yer alması gereken zorunlu ve seçmeli temalara uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç Özbay ve Çeçen'in (2012) yaptıkları araştırmadan elde ettikleri sonuçla benzerlik göstermektedir. Özbay ve Çeçen yaptıkları araştırma sonucunda ders kitaplarında yer alan metinlerin temaları bakımından zengin olduğunu ifade etmektedirler.

Kaynakça

- Akyol, H. (2008). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Baş, B. (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme, 13, 257-265.

- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Erkul, R. (2007). *Cümle Metin Bilgisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güneş, F. (2000). *Okuma – Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayıncılık.
- Kaya, G. (2005). 2003- 2004 Eğitim- Öğretim Yılında İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulacak Türkçe Ders Kitaplarındaki Hazırlık Çalışmaları ve Metni Anlama Sorularının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Hatay: *Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 105-137.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 594-626.
- MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Mert, E. L. (2012). İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerin Çocuk Yazınının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 73-93.
- Onan, B. (2012). *Dil Eğitiminin Temel Kavramları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Şişman, M. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- TDK. (1994). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tan, Ş. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ünalın, Ş. (2001). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, S. (2005). *Türkçe-1 Yazılı Anlatım*. Ankara: Bilge Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime – Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*. 3 (1). 87-101.